References

1. Abraham, R. and Vann, R. 1987. Strategies of two learners: A case study. In: A.L. Wenden and J. Rubin eds. 1987. *Learner Strategies in Language Learning*. New York: Prentice Hall. pp. 85-102.
2. Carroll, J. B. and Sapon, S. M. 1983. *Modern Language Aptitude Test (MLAT): Manual*. New York: The Psychological Corporation Harcourt Brace Jovanovich.
3. Cohen, A.D. 1998. *Strategies in Learning and Using a Second Language*. Essex, U.K.: Longman.
4. Hosenfeld, C. 1979. A learning-teaching view of second language instruction. *Foreign Language Annals*, 12, pp. 51-57.
5. McDonough, S. 1995. *Strategy and skill in learning a foreign language* Edward Arnold. London.
6. Naiman, N., Fruclich, M., Stern, H.H. and Horwitz, E. 1987. Surveying student beliefs about language learning. In: A. Wenden and J. Rubin. 1987. *Learners strategies in language learning*. New York: Prentice Hall.
7. Omaggio, A. 1986. *Teaching language in context: Proficiency oriented instruction*. Boston, MA: Heinle & Heinle.
8. Rubin, J. 1975. What the good language learner can teach us. *TESOL Quarterly*, 1, pp. 41-51.
9. Stern, H.H. 1975. What can we learn from the good language learner? *The Canadian Modern Language Review*, 31, pp. 304-318.
10. Wenden, A. 1987. How to be a successful language learner: Insights and prescriptions from L2 learners. In: A. Wenden and J. Rubin. 1987. *Learner strategies in language learning*. New York: Prentice Hall.

УДК [316.77:37.091.12:159-051]:316.7-057.4(045)

DOI:10.31339/2617-0833-2020-1(28)-144-151

КОМУНІКАТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОСОБИСТОСТІ ПСИХОЛОГА – ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦЯ

Соломка Е.Т., Олійник В.В., Іваць О.М., Хлопек А.Б.

COMMUNICATIVE POTENTIAL OF A PSYCHOLOGIST PERSONALITY- PRECONDITION FORMATION OF COMMUNICATIVE CULTURE OF A SPECIALIST

Solomka Edward, Oliynyk Vasyl, Ivats Oksana, Khlopek Adam

У статті поданий теоретичний аналіз комунікативної компетентності психологів в процесі професійної діяльності. Розкрито сутність понять “компетенція”, “компетентність”, “комунікативна компетентність”, “професійна комунікативна компетентність”. Охарактеризована комунікативна компетентність психолога як базова компетенція його професійної діяльності.

Ключові слова: компетенція, компетентність, комунікативна компетентність, професійна комунікативна компетентність, ділова комунікація, ефективність комунікації, комунікативна культура, структура комунікативної культури, психологічна компетентність.

The article presents a theoretical analysis of the communicative competence of psychologists in the process of professional activity. The essence of the concepts “competency”, “competence”, “communicative competence”, “professional communicative competence” is revealed. The

communicative competence of the psychologist is characterized as the basic competence of his professional activity.

Key words: *competency, competence, communicative competence, professional communicative competence, business communication, communication efficiency, communicative culture, structure of communicative culture, psychological competence.*

У світі професій професія практичного психолога справедливо відноситься до однієї з найбільш складних. Не кожному вдається досягнути її секретів і стати професіоналом в справжньому значенні цього слова. Проблема ефективної професіоналізації та становлення психологічної компетентності фахівців цієї сфери хвилює як практичних психологів, так і тих, хто довіряє їм і чекає кваліфікованої допомоги. Це питання вимагає комплексного, науково обґрунтованого, теоретико-методологічного і практичного рішення.

Виокремлення комунікативної культури, як однієї зі складових психологічної компетентності психолога, зумовлено трансформаційними процесами та новими вимогами до сучасного спеціаліста в галузі практичної психології, що дало можливість визначити комунікативну культуру його особистості як комплекс комунікативних знань, умінь, властивостей, який виступає консолідуючим началом та регулятором поведінки, є одним із механізмів гармонізації особистих і соціальних взаємовідносин.

Комунікативна культура є однією з визначальних властивостей майбутнього психолога, оскільки займає провідне місце в загальнокультурному і професійному становленні особистості, водночас, виступаючи одним із основних засобів практичної діяльності та здійснення продуктивного професійного спілкування.

Таким чином, важливість проблематики дослідження, відсутність систематизованих теоретичних та методичних розробок, актуальні потреби практики зумовили вибір теми дослідження.

Сучасна психологія створює широке теоретичне підґрунтя для вивчення і осмислення феномена комунікативної культури. Питання, присвячені комунікативній культурі, розглянуті у дослідженнях таких вчених як Г.Н. Артем'євої, О.О. Бароненко, А.В. Білоножко, В.А. Возчикова, Л.А. Пономаренко, Ю.В. Ємельянова, С.В. Знаменської, О.В. Кравченко, Т.О. Слухай, А.О. Позднякової, В.О. Григор'євої-Голубєвої та ін.

Аналіз сучасних публікацій дозволяє констатувати недостатність визначення понятійно-категорійного апарату комунікативної культури. Це слугує причиною виникнення питання цілісного теоретичного обґрунтування процесу формування та розвитку комунікативної культури студентів-психологів та виникнення проблеми дослідження даного феномену на базі комплексного науково-методичного підходу. Серед спектру запитань, які вимагають теоретико-практичного вирішення, виступають: уточнення та конкретизація поняття «комунікативна культура» як психолого-педагогічної категорії; визначення місця комунікативної культури в структурі психологічної компетентності фахівців; обґрунтування психологічної структури комунікативної культури; дослідження об'єктивних та суб'єктивних чинників становлення комунікативної культури; розробка та впровадження цільових програм розвитку комунікативної культури студентів-психологів в процесі професіоналізації.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні психолого-педагогічних умов розвитку комунікативної культури майбутніх психологів як складової їх психологічної компетентності.

Реалізація ефективної моделі спілкування в професійній діяльності психолога можлива при наявності певного рівня комунікативного потенціалу й конкретних знань майбутніх фахівців. Вони, в свою чергу, становлять ядро комунікативної структури особистості та є фундаментом для розвитку комунікативної культури. Соціально-психологічна природа особистості передбачає становлення її комунікативної життєдіяльності, у процесі якої відбуваються зовнішні й внутрішні зміни, формується комунікабельність, реалізуються складові комунікативного потенціалу.

Проблема комунікативного потенціалу особистості та його реалізації полягає у співвідношенні ідеально можливого й справді наявного. Таким чином, визначення можливих варіантів і напрямів удосконалення процесу спілкування і його корекції в різних галузях діяльності пов'язане з визначенням загальної психологічної структури комунікації та основних компонентів комунікативного потенціалу індивіда. Мається на увазі психологічна та соціальна основи комунікативного потенціалу. Стосовно першої, то вона зумовлює намагання кожної людини максимально реалізувати свої психофізіологічні, характерологічні властивості, індивідуальні особливості в процесі спілкування. Водночас психологічна основа потенціалу сама по собі — поза загальною палітрою причинно-наслідкових зв'язків, поза системою суспільних відносин, тобто поза соціальною основою — не може забезпечити ефективне комунікативне життя людини, оптимальну її участь у регуляції соціального процесу [5].

Наявні сили, які можуть бути пущені в хід і використані як можливості подальшого росту, розвитку і саморозвитку певної цінності, системи називають потенціалом. За Л.Е. Орбан-Лембрик, комунікативний потенціал — це притаманні особистості об'єктивні й суб'єктивні комунікативні можливості, які реалізуються як свідомо, так і стихійно і є внутрішнім резервом індивіда. Виходячи з аналізу робіт дослідниці, комунікативний потенціал особистості утворюють:

- комунікативні можливості та комунікативні сили індивіда, які можуть бути використані особистістю в конкретній формі спілкування;
- психологічні властивості й можливості, набуті в реальних умовах спілкування і взаємодії з іншими людьми;
- комунікативні можливості подальшого розвитку особистості у спільній діяльності [5].

Комунікативний потенціал трактується дослідницею як наявність у індивіда особистісних якостей, здібностей, комунікативних знань, вмінь та навичок, мотивів, що в системі складають комунікативну структуру особистості, її комунікативне ядро та комунікативний світ. Зазначені властивості, розвиваючись та формуючись у спілкуванні, закріплюються у структурі особистості як своєрідна життєва позиція, яка виконує функцію подальшого вдосконалення реальної комунікативної поведінки. Це — система форм, засобів, шляхів інтеграції власної діяльності з діяльністю інших, власної особистості з особистостями інших, специфічний комплекс особистісних якостей і особливостей. Базову структуру комунікативного потенціалу утворює потреба у спілкуванні, яка трактується і як самостійна специфічна установка особистості на спілкування, і як міжособистісне тяжіння, і як вроджений інстинкт спілкування, вроджене прагнення до афіліації. Безпосередньо з цією потребою пов'язана комунікабельність особистості — вираження потреби у спілкуванні, в налагодженні соціальних відносин, використання різноманітних форм і засобів комунікації.

Аналіз літератури дозволяє узагальнити, що поняття «комунікативний потенціал особистості» використовують у трьох значеннях:

- 1) комунікативний потенціал особистості є динамічною системою комунікативних властивостей і здібностей, та виступає своєрідною індивідуальною «історією участі особистості» у спільній комунікативній діяльності;
- 2) комунікативний потенціал як сукупність комунікативних властивостей, що визначають ефективність участі, глибину й повноту входження в спільну діяльність і співпрацю, повноцінність входження в групу, у людську спільноту;
- 3) комунікативний потенціал як внутрішні резерви особистості, що забезпечують ефективність її діяльності у специфічних ситуаціях спілкування [4].

Комунікативний потенціал особистості психолога базується на психологічній (зумовлює намагання максимально реалізувати свої індивідуальні властивості та характерологічні особливості у процесі спілкування) та соціальній (враховує систему суспільних відносин, причинно-наслідкові зв'язки, соціокультурний та етнопсихологічний

контексти спілкування) основах [4]. Отже, комунікативний потенціал особистості психолога детермінується взаємодією його психологічних та соціальних чинників. Він виступає психологічним фундаментом розвитку комунікативної культури та входить в її систему як комунікативне ядро особистості психолога.

Така властивість комунікативного потенціалу як динамічність, сприяє розвитку комунікативних властивостей та здібностей індивіда, переведення їх із потенційних в актуальні. Йдеться про найефективнішу реалізацію закладених у людині потенційних комунікативних можливостей, про перехід потенційного в активне, про межі розвитку комунікативних здібностей. Для цього слід враховувати як генетичну межу розвитку комунікативних здібностей, так і культурну межу, яка полягає в розвитку комунікативних здібностей у конкретному соціокультурному контексті.

Динамічний характер комунікативного потенціалу пред'являє високі вимоги до особистості щодо реалізації власних внутрішніх комунікативних резервів. Цей процес є становленням стійких комунікативних зв'язків людини, які сприяють налагодженню інформаційного обміну, взаємовпливу, сприйманню та відображенню соціальних відносин. Успішність реалізації комунікативного потенціалу особистості визначають:

- усвідомлення значущості комунікативної діяльності, комунікативних знань і вмінь у комунікативному житті людини;
- знання власних комунікативних можливостей і комунікативних особливостей інших учасників спілкування;
- систематичне поповнення знань з теорії та практики спілкування.

За відсутності умов для реалізації комунікативного потенціалу відбувається зниження потенційних можливостей індивіда, руйнування його статусно-рольової актуалізації в соціальній групі, втрата відчуття соціальної реальності, деперсоналізація та ізоляція. Потенційні комунікативні можливості особистості формуються як бажання індивіда самовиразитися, самоствердитися, оптимізувати процес соціально-психологічного відображення з огляду на свої індивідуальні психофізіологічні, соціально-психологічні властивості. Дослідники відзначають той факт, що значна кількість людей не знає свого комунікативного потенціалу та його значення в професійному розвитку й самовдосконаленні. Орбан-Лембрик Л.Е. [6] називає кілька причин такого стану:

- слабкість мотивів психічного саморозвитку, недостатнє розуміння людиною причинного зв'язку між рівнем життєдіяльності та рівнем психічного розвитку;
- проблема сенситивних періодів розвитку особистості (в різні періоди онтогенезу комунікативний потенціал може поступово зменшуватись);
- вплив зовнішніх чинників, ролі соціального середовища, культурних цінностей соціальної групи; схильність значної частини людей до «соціального затишку», до збереження старого стилю поведінки, взаємодії і спілкування;
- негативні дії з боку групи, де відбувається соціалізація особистості і прояв реальної комунікативної поведінки;
- вплив минулого досвіду, звичок та деформацій, пов'язаних із асоціальними, десоціальними та ресоціальними проявами особистості.

Відтак, процес становлення та розвитку комунікативного потенціалу опосередковується змістом, цінностями, смыслом спільної діяльності, особливостями соціально-психологічного відображення соціальної реальності для кожного з учасників спілкування.

Терещук С.В. серед основних характеристик комунікативного потенціалу вчителя виокремлює наступні: комунікативні здібності, перцептивно-рефлексивні можливості, емоційно-емпатійні якості, комунікативні вміння та навички, комунікативні знання, мотивацію спілкування. Дослідник зазначає, що комунікативний потенціал значною мірою обумовлений безпосередньо активною творчою участю особистості у спілкуванні, оптимальною напругою його психофізичних, індивідуальних властивостей, наявних комунікативних здібностей [9].

На думку Є.В. Руденського, комунікативний потенціал особистості – це характеристика можливостей людини, що визначають якість її спілкування. Він включає поряд з компетентністю в спілкуванні ще дві складові: комунікативні властивості особистості і комунікативні здібності [7; 8]. На нашу думку, до суми цих складових варто включити індивідуально-психологічні особливості індивіда, які реалізуються в комунікативній поведінці та визначають повноту прояву комунікативних властивостей та комунікативних здібностей.

Комунікативні здібності особистості виявляються у швидкості, глибині та міцності опанування засобів і прийомів комунікативної діяльності, а саме: умінням слухати, сприймати та відтворювати інформацію, вести діалог, брати участь у дискусіях, переконувати і відстоювати свою точку зору, а також включають вміння співпрацювати з людьми, володіти різними соціальними ролями у колективі. Відтак, розвиток комунікативних здібностей є одним з основних чинників становлення особистості [8].

Комунікативні здібності пов'язані з умінням людини використовувати у спілкуванні свої особистісні комунікативні властивості і з володінням технікою спілкування і контакту. Обидві ці групи здібностей об'єднують комплекс якостей (своєрідних умінь) особистості, що забезпечують успішний комунікативний процес. Особливо важливими є здібності, що характеризують «технологічну» підготовленість людини до спілкування: психологічно правильно вступати у процес взаємодії; підтримувати спілкування, постійно стимулювати як власну активність, так і активність співрозмовника; прогнозувати можливий розвиток ситуації, в межах якої розгортається комунікація; вміти долати психологічні бар'єри.

Комунікативні властивості особистості – це стійкі характеристики особливостей поведінки людини у сфері спілкування (відкритість до спілкування, екстравертованість/інтровертованість, комунікабельність, товариськість). Інтегральною характеристикою здатності психолога здійснювати професійне спілкування є комунікативність – сукупність істотних, відносно стійких властивостей особистості, що сприяють успішному прийому, розумінню, засвоєнню, використанню й передаванню інформації. Визначальними компонентами комунікативності психолога є:

- стійка потреба в систематичній різноманітній комунікації в найрізноманітніших сферах суспільного життя;
- взаємодія загальнолюдських і професійних елементів комунікативності;
- емоційне задоволення на всіх етапах процесу комунікації;
- наявність здібностей до здійснення комунікації;
- прагнення до набуття комунікативних навичок і вмінь [8].

Комунікативність характеризується потребою у спілкуванні, здатністю легко вступати в контакт, викликати позитивні емоції у співрозмовників, відчувати задоволення від спілкування. За В.А. Кан-Каликом, комунікативність містить три основні компоненти: комунікабельність, відчуття соціальної спорідненості, альтруїзм [2].

Комунікабельність — здатність легко вступати в контакт і відчувати задоволення від процесу комунікації. Комунікабельність як складова комунікативності стає значущою за умови відчуття психологом соціальної спорідненості з оточенням, коли він не протиставляє йому себе, свій досвід, а об'єднується зі співрозмовниками, що й забезпечує суб'єкт-суб'єктні стосунки у взаємодії. Прагнення до взаємодії разом із безкорисливими, альтруїстичними тенденціями засвідчує найоптимальнішу професійну позицію психолога. Альтруїзм полягає в домінанті на інтересах співрозмовника, що є важливою ознакою професійної діалогічної взаємодії. Крім цього, легкість та відкритість у спілкуванні, емпатійність та рефлексивність сприяють створенню ситуації довіри та безпеки.

Серед якостей комунікативності, необхідних психологові для ефективного спілкування виокремлюють такі: автентичність (природність у стосунках), відкритість (готовність відкрити іншим свій внутрішній світ, щирість), конкретність (відмова від загальних міркувань), ініціативність (схильність до діяльної позиції). Комунікативність та її

якісні характеристики є первинним фундаментом для вдосконалення навичок спілкування та формування комунікативної компетентності. Під комунікативною компетентністю розуміють здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, певну сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування [1]. Остання, в свою чергу, виконує операційну функцію у структурі комунікативної культури, позаяк визначає відповідний рівень її «функціонування».

Узагальнення теоретичного аналізу категорії «комунікативний потенціал особистості» дають підставу стверджувати, що цей процес є становленням стійких комунікативних зв'язків, які сприяють налагодженню інформаційного обміну, взаємовпливу, сприйманню та відображенню соціальних відносин. Успішність прояву комунікативного потенціалу особистості визначається усвідомленістю значення комунікативної діяльності, комунікативних знань і вмінь у комунікативному житті людини, знанням власних комунікативних можливостей та комунікативних особливостей інших учасників спілкування.

Отже, комунікативний потенціал особистості психолога слід розглядати як складне динамічне утворення, яке включає природні задатки та комунікативні здібності, що дозволяють йому легко встановлювати та підтримувати психологічний контакт, досягати взаєморозуміння у поглядах і переконаннях партнера/клієнта, вміння слухати, переконувати та розуміти співрозмовника. Комунікативний потенціал містить у собі спрямовану рушійну силу людини, що виявляє свою сутність у вигляді здатності до комунікації та перетворюючих змін у сфері внутрішнього світу особистості; тісно пов'язаний з комунікативною компетентністю, та виступає передумовою розвитку комунікативної культури, яка характеризує особистісні комунікативні якості індивіда, зокрема емоційну стриманість, урівноваженість, тактовність та терплячість, схильність до високого самоконтролю, адекватної орієнтації та мобілізації в різних ситуаціях спілкування.

Сучасні наукові дослідження переконують, що феномен комунікативної культури з чинника, який супроводжує процес соціальної взаємодії, перетворюється на один з провідних чинників досягнення соціальної стійкості й упорядкованості завдяки його стабілізуючому впливу на комунікативні процеси. Комунікативна культура є однією з визначальних властивостей сучасного спеціаліста в галузі психології, оскільки займає провідне місце в його загальнокультурному і професійному становленні, та виступає визначальним утворенням в структурі психологічної компетентності психолога.

Отже, комунікативну культуру особистості психолога можна позиціонувати як прояв його комунікативного потенціалу у здатності підтримувати продуктивний характер комунікативного процесу при вирішенні професійних завдань. Вона зумовлюється розвитком і саморозвитком особистості, що виявляється у творчому характері освоєння кращих зразків комунікативної діяльності. Водночас вона забезпечує ступінь соціальної активності особистості, соціальну значущість норм її поведінки, застосування відповідних засобів комунікативної діяльності.

У зв'язку з цим сучасна професійна підготовка повинна спрямовуватися на становлення духовно розвинутої культурної особистості, якій притаманне цілісне гуманістичне світосприйняття. Це можливо при наявності комунікативної культури, яка несе не тільки загальнокультурні ознаки, а й є проявом внутрішньої культури особистості.

Слід зазначити, що межі нашого дослідження не вичерпують всіх аспектів виділеної проблематики. Перспективу подальших досліджень ми вбачаємо у науково-методичному обґрунтуванні й побудові цілісної системи забезпечення розвитку комунікативної культури майбутніх психологів у процесі фахової підготовки.

Список використаних джерел

1. Жуков Ю. М. Диагностика и развитие компетентности в общении : Спецпрактикум по социальной психологии / Ю. М. Жуков, Л. А. Петровская, П. В. Растянников. – М. : Изд-во МГУ, 1996. – 330 с.
2. Кан-Калик В. А. Учителю о педагогическом общении [Электронный ресурс] / В. А. Кан-Калик. – М. : Просвещение, 1987. – 177 с. – Режим доступа : <http://knigi.kb200.com/a.php?id=101102754>.
3. Мельникова Н. А. Социальная психология: конспект лекций / Н. А. Мельникова. – М.: ЭКСМО, 2008. – 125 с.
4. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія професійної комунікації : навч. посіб. / Л. Е. Орбан-Лембрик. – Чернівці : Книги-XXI, 2010. – 528 с.
5. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія : Підручник : У 2 кн., Кн. I : Соціальна психологія особистості і спілкування / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К. : Либідь, 2004. – 576 с.
6. Орбан-Лембрик Л. Е. Структура комунікативного потенціалу особистості / Л. Е. Орбан-Лембрик // Психологічні перспективи. – К., 2002. – Вип. 2. – С. 53 – 61.
7. Руденский Е. В. Психотехнология общения менеджера / Е. В. Руденский. – М. : Инфра, 1997. – 240 с.
8. Рябець І. В. Комунікативний потенціал особистості керівника в умовах полікультурного освітнього простору / І. В. Рябець // II Міжнародна науково-практична конференція [“Генеза буття особистості”], (19 – 20 грудня 2011 року) / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. – Т. 2. – К. : Інформаційно-аналітичне агентство, 2011. – С. 319 – 321.
9. Терещук С. В. Психологічні детермінанти комунікаційного потенціалу вчителя : автореф. дис. канд. психол. наук : 19.00.05 / С. В. Терещук. – Івано-Франківськ, 2001. – 20 с.

References

1. Zhukov, Yu. M., Petrovskaya, L. A., Rastyannikov P. V. 1996. *Diagnostika i razvitie kompetentnosti v obshchenii [Diagnosis and development of competence in communication]*. Moscow. Izd-vo MGU, 330 p.
2. Kan-Kalik, V. A. 1987. *Uchitelyu o pedagogicheskom obshchenii [Teacher about pedagogical communication]*. Moscow. Prosveshchenie, 177 p. Available at: <http://knigi.kb200.com/a.php?id=101102754>
3. Mel'nikova, N. A. 2008. *Sotsial'naya psikhologiya: konspekt lektsiy [Social Psychology: lecture notes]*. Moscow. EKSMO, 125 p.
4. Orban-Lembry`k, L. E. 2010. *Psy`xologiya profesijnoyi komunikaciyi [Psychology of professional communication]*. Chernivci. Kny`gy` XXI, 528 p.
5. Orban-Lembry`k, L. E. 2004. *Social`na psy`xologiya [Social psychology]*. *Social psychology of personality and communication*. Ch. 1. Ky`yiv. Ly`bid`, 576 p.
6. Orban-Lembry`k, L. E. 2002. *Struktura komunikaty`vnogo potencialu osoby`stosti [The structure of the communicative potential of the individual]*. *Psychological perspectives*. N. 2. Ky`yiv, P. 53 – 61.
7. Rudenskiy, E. V. 1997. *Psikhotekhnologiya obshcheniya menedzhera [Psychotechnology manager communication]*. Moscow. Infra, 240 p.
8. Ryabecz`, I. V. 2011. *Komunikaty`vny`j potencial osoby`stosti kerivny`ka v umovax polikul`turnogo osvitn`ogo prostoru [Communicative potential of the leader's personality in the conditions of multicultural educational space]*. II International Scientific and Practical Conference "Genesis of being a person", December 19 – 20. Vol. 2. Ky`yiv. *Informacijno-anality`chne agentstvo*, P. 319 – 321.

9. Tereshhuk, S. V. 2001. *Psy`xologichni determinanty` komunikacijnogo potencialu vchy`telya [Psychological determinants of the teacher's communication potential]*. Dissertation. Ivano-Frankivs`k, 20 p.

УДК [159.942-026.15:37.015.31-052:821.161.2]:37.041:005.336.2(045)

DOI:10.31339/2617-0833-2020-1(28)-151-154

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНО-ЕМПАТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ, ЯК ШЛЯХ ДО РОЗВИТКУ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Сухомлинова М.М.

FORMATION OF CREATIVE AND EMPATHIC ABILITIES BY MEANS OF UKRAINIAN LITERATURE, AS A WAY TO THE DEVELOPMENT OF SELF-EDUCATIONAL COMPETENCE IN HIGH SCHOOL STUDENTS

Sukhomlinova Maryna

У статті визначено пріоритетні напрямки уроків української літератури, які допомагають засобами мистецтва слова формувати й збагачувати в учнів внутрішній світ, розвивати інтелект та творчі здібності. Розвиток умінь і навичок педагога у створенні умов для утвердження атмосфери творчості, а саме допомогти дитині знайти себе в житті, через навчально - виховну діяльність, та розвиток творчих здібностей.

Ключові слова: *творчість, емпатія, здібності учнів, українська література, компетентності.*

The article defines the priority areas of the lessons of Ukrainian literature. Means of the art help to form and enrich students' inner world, to develop intelligence and creative abilities. The development of the teacher's skills in creating the conditions for the establishment of creative atmosphere, namely to help the child find himself in life through educational activities, and creative abilities development.

Key words: *creativity, empathy, students' abilities, Ukrainian literature, competencies.*

У системі педагогічної освіти урокам літератури належать особлива роль, бо вони відтворюють духовний світ української людини і тим самим сприяють активному становленню особистості. Засобами мистецтва слова література допомагає впливати на учнів, формувати й збагачувати їх внутрішній світ, розвивати інтелект та творчі здібності, адже література передає загальнолюдські цінності від покоління до покоління. Завдання щодо виховання людей із високим творчим потенціалом постає не лише як актуальна проблема сучасної педагогічної науки та практики, але й як соціальна необхідність. Життя доводить, що в складних умовах, які постійно змінюються, найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина творча, гнучка, креативна, здатна до генерування й використання нових ідей, задумів, підходів та рішень [4 с.46].

Тому своє завдання я вбачаю в створенні умов для утвердження атмосфери творчості, допомозі учневі знайти себе в житті, навчально-виховну діяльність спрямовую на створення такої системи співпраці, головна мета якої – максимальний розвиток творчих здібностей дитини. Розвивати творчий потенціал можна по-різному. Окремі учні (обдаровані) переважно самостійно тренують свої задатки, щоб розвинути їх у здібності, удосконалити їх до рівня творчих. Але для розвитку творчого потенціалу більшості школярів важливою є саме роль учителя. Урахування стилів навчання є так само необхідним, як і вибір видів навчальної діяльності.. Вважаю, що сучасному педагогу необхідно вибрати те «зерно», що дасть змогу створити свою міні-методику. «Мета навчання дитини – дати їй можливість жити самостійно,